

برهان العباد

شرح و بررسی اسماء و صفات خداوند در صحیفه سجاده

فاطمه علمی راد

سرشناسه : علمی راد ، فاطمه ، ۱۳۴۴
عنوان و نام پدید آورنده : برهان العباد / دینی / فاطمه علمی راد
مشخصات نشر : تهران ، مشکوة ، ۱۳۹۶
مشخصات ظاهری : ۳۵۷ ص
شابک : ۱-۲۴-۶۱۵۶-۹۶۴-۹۷۸
وضعیت فهرست : فیبا
موضوع : دینی
رده بندی کنگره : ۳۰۴۲۱۴۸۱۳۹۶ ص ۸/ع ۱/ BP۲۶۷
رده بندی دیویی : ۲۹۷/۷۷۲

برهان العباد

تألیف : فاطمه علمی راد

چاپ اول : سال ۱۳۹۶

تیراژ : ۱۰۰۰ نسخه

چاپ و صحافی : نور حکمت (تلفن ۶۶۹۶۶۶۵۴)

(کلیه حقوق محفوظ می باشد)

قیمت : ۱۸۰۰۰ تومان

انتشارات مشکوة

تهران - خیابان انقلاب - خیابان ابوریحان - پلاک ۷۰

کد پستی : ۱۳۱۵۶۸۴۵۳۳

تلفن : ۶۶۹۶۶۶۵۵

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
	فصل یکم: کلیات
۹	۱-۱. اهمیت و ارزش صحیفه سجاده
۱۲	۱-۱-۱. ویژگی های صحیفه سجاده
۱۳	۱-۱-۲. موضوعات صحیفه سجاده
۱۴	۱-۱-۳. علت نام گذاری صحیفه سجاده
۱۵	۱-۱-۴. سند صحیفه سجاده
۱۷	۱-۱-۵. مستدرکات و شروح صحیفه
۱۸	۲-۱. اهمیت شناخت اسما و صفات الهی
۲۱	۱-۲-۱. غیر قابل شناخت بودن ذات خداوند
۲۱	۱-۱-۲-۱. معرفت حصولی

- ۲۴ ۲-۱-۲-۱. معرفت حضوری
- ۲۵ ۳-۱-۲-۱. علت مخفی بودن ذات خداوند
- ۲۵ ۴-۱-۲-۱. نهایت معرفت، اعتراف به عجز
- ۲۷ ۲-۲-۱. شناخت اسما و صفات بهترین راه شناخت خدا
- ۲۹ ۳-۱. مفهوم شناسی اسم و صفت
- ۲۹ ۱-۳-۱. اسم و صفت در لغت
- ۳۰ ۲-۳-۱. اسم و صفت در اصطلاح
- ۳۰ ۱-۲-۳-۱. دیدگاه نحوی
- ۳۰ ۲-۲-۳-۱. دیدگاه روان
- ۳۳ ۳-۲-۳-۱. دیدگاه کلام
- ۳۴ ۴-۲-۳-۱. دیدگاه فلسفه
- ۳۵ ۵-۲-۳-۱. دیدگاه عرفان

فصل دوم: اسما و اسماء

- ۳۹ ۱-۲. تسمیه خداوند به اسما
- ۳۹ ۱-۱-۲. اسم، مسما و تسمیه
- ۳۹ ۱-۱-۱-۲. ارتباط اسم، مسما و تسمیه
- ۴۳ ۲-۱-۲. توقیفی بودن اسما
- ۴۶ ۱-۲-۱-۲. توقیفی بودن اسما از دیدگاه عرفان
- ۴۷ ۲-۲. تقسیم اسماى الهی
- ۴۷ ۱-۲-۲. تقسیم اسما به اعتبار ظهور
- ۴۸ ۲-۲-۲. تقسیم اسما به اعتبار مظهر

۴۸	۲-۲-۱. اسم مستأثر
۵۰	۲-۲-۳. تقسیم اسما به اعتبار اطلاق بر غیر
۵۰	۲-۲-۴. تقسیم اسما به اعتبار ذکر تنها
۵۰	۲-۳. مراتب اسمای الهی
۵۱	۲-۳-۱. اسماء الحسنی
۵۲	۲-۳-۱. مفهوم اسماء الحسنی
۵۳	۲-۳-۱-۲. منای سوم، در اسماء الحسنی
۵۴	۲-۳-۱-۳. شمار اسماء الحسنی
۵۴	در قرآن
۵۴	در روایات
۵۵	در دعاها
۵۶	۲-۳-۱-۴. احصای اسماء الحسنی
۵۸	شرایط احصا
۵۹	۲-۳-۱-۵. عدم ترادف اسمای متقارب
۶۰	۲-۳-۲. اسم اعظم
۶۱	۲-۳-۳. امهات اسما
۶۱	۲-۴. تاثیر اسمای الهی در جهان هستی

فصل سوم: صفات الهی

۶۷	۳-۱. دیدگاه های مختلف درباره ی صفات خدا
۶۷	۳-۱-۱. تشبیه
۶۸	۳-۱-۱-۱. رد نظر اشاعره

- ۶۹ ۳-۱-۲. تنزیه
- ۷۰ ۳-۱-۲-۱. رد نظر معتزله
- ۷۰ ۳-۱-۳. جمع میان تشبیه و تنزیه (عینیت صفات با ذات)
- ۷۲ ۳-۱-۳-۱. دلایل این نظریه
- ۷۲ دلایل عقلی
- ۷۳ دلایل نقلی
- ۷۴ ۳-۳-۲. معنای اتم خداوند به صفات
- ۷۶ اشتراک لفظی یا معنای صفات خدا با مخلوقات
- ۷۸ ۳-۲. تقسیم صفات
- ۷۸ ۳-۲-۱. صفات ذات و فعل
- ۷۹ ۳-۲-۱-۱. اثبات صفات ذات
- ۸۰ ۳-۲-۱-۲. اثبات فعل خدا
- ۸۰ صفات فعل از دیدگاه قاضی سعید
- ۸۱ ۳-۲-۱-۳. تفاوت اوصاف ذاتی و فعلی
- ۸۲ ۳-۲-۲. صفات ثبوتی و سلبی
- ۸۳ ۳-۲-۱-۲. بازگشت صفات سلبی به یک سلب
- ۸۴ ۳-۲-۲-۲. ارجاع صفات سلبی به ثبوتی
- ۸۵ ۳-۲-۲-۳. ارجاع صفات ثبوتی به سلبی و نقد آن
- ۸۷ ۳-۲-۳. صفات حقیقی و اضافی
- ۸۷ ۳-۲-۱-۳. صفات حقیقی محض و حقیقی دارای اضافه
- ۸۸ ۳-۲-۴. صفات ذاتی و خبری

فصل چهارم: تحلیل و بررسی صفات ذاتی خداوند در صحیفه‌ی سجادیه

۹۲	۱-۴. الله
۹۳	۱-۱-۴. امتیازات اسم الله
۹۴	۲-۴. حیات
۹۴	۱-۲-۴. معنای لغوی
۹۵	۲-۲-۴. معنای اصطلاحی
۹۷	۳-۲-۴. صفت حیات در صحیفه‌ی سجادیه
۹۹	۳-۴. علم
۹۹	۱-۳-۴. معنای لغوی
۱۰۰	۲-۳-۴. معنای اصطلاحی
۱۰۱	۱-۲-۳-۴. علم خداوند به ذات خود
۱۰۲	علم به ذات در صحیفه‌ی سجادیه
۱۰۴	۲-۲-۳-۴. علم خداوند به موجودات قبل از ایجاد
۱۰۵	علم قبل از ایجاد در صحیفه‌ی سجادیه
۱۰۷	۳-۲-۳-۴. علم خداوند به موجودات بعد از ایجاد
۱۱۰	علم بعد از ایجاد در صحیفه‌ی سجادیه
۱۱۲	۴-۴. سمع و بصر
۱۱۲	۱-۴-۴. معنای لغوی
۱۱۳	۲-۴-۴. معنای اصطلاحی
۱۱۵	۳-۴-۴. سمع و بصر در صحیفه‌ی سجادیه
۱۱۷	۵-۴. قدرت
۱۱۷	۱-۵-۴. معنای لغوی

- ۱۱۷ ۴-۵-۲. معنای اصطلاحی
- ۱۱۹ ۴-۵-۳. صفت قدرت در صحیفه‌ی سجاده
- ۱۲۳ ۴-۶-۷. اراده
- ۱۲۳ ۴-۶-۱. معنای لغوی
- ۱۲۵ ۴-۶-۲. بنای اصطلاحی
- ۱۲۷ ۴-۶-۳. اراده و مشیت
- ۱۲۹ ۴-۶-۴. منشا اراده
- ۱۲۹ ۴-۶-۵. مراتب اراده
- ۱۲۹ ۴-۶-۱-۵. اراده‌ی ذاتی و فعلی
- ۱۳۰ ۴-۶-۲-۵. اراده‌ی تکوینی و تشریعی
- ۱۳۱ ۴-۶-۶. اراده‌ی ذاتی در صحیفه‌ی سجاده
- ۱۳۳ ۴-۶-۷. اراده‌ی فعلی در صحیفه‌ی سجاده
- ۱۳۴ ۴-۶-۷-۱. اراده‌ی تکوینی در صحیفه‌ی سجاده
- ۱۳۷ ۴-۶-۷-۲. اراده‌ی تشریعی در صحیفه‌ی سجاده
- ۱۳۹ ۴-۶-۸. اراده و مشیت در صحیفه‌ی سجاده
- ۱۴۰ ۴-۷-۷. کلام
- ۱۴۰ ۴-۷-۱. معنای لغوی
- ۱۴۰ ۴-۷-۲. معنای اصطلاحی
- ۱۴۲ ۴-۷-۳. اقسام کلام
- ۱۴۴ ۴-۷-۴. صفت کلام در صحیفه‌ی سجاده
- ۱۴۶ ۴-۸. اولیت و آخریت
- ۱۴۹ ۴-۹. دوام
- ۱۵۱ ۴-۱۰. صمدیت

۱۵۴	۴-۱۱. عزت
۱۵۶	۴-۱۲. غلو
۱۵۸	۴-۱۳. عظمت
۱۶۰	۴-۱۴. کبر
۱۶۲	۴-۱۵. مجد
۱۶۳	۴-۱۶. بقاء

فصل پنجم: تحلیل و بررسی صفات سلبی خداوند در صحیفه‌ی سجادیه

۱۶۷	۵-۱. نفی ترکیب
۱۶۹	۵-۱-۱. استدلال بر نفی ترکیب
۱۷۰	۵-۲. نفی شریک
۱۷۲	۵-۲-۲. احدیت و واحدیت در صحیفه‌ی سجادیه
۱۷۴	۵-۲-۲-۱. توهم وحدت عددی خداوند
۱۷۸	۵-۳. نفی شبیه
۱۸۰	۵-۳-۱. نفی شبیه در صحیفه‌ی سجادیه
۱۸۳	۵-۴. نفی ضد
۱۸۴	۵-۵. نفی حد
۱۸۵	۵-۶. نفی جسمیت
۱۸۶	۵-۷. نفی وزیر
۱۸۶	۵-۸. نفی فرزند
۱۸۹	۵-۹. نفی ادراک
۱۹۰	۵-۹-۱. نفی درک عقلی ذات خدا

۱۹۰	۲-۹-۵. نفی درک عقلی صفات خدا
۱۹۳	۳-۹-۵. نفی درک حسی خداوند
۱۹۴	۴-۹-۵. نفی رؤیت
۱۹۴	۱-۴-۹-۵. اقسام رؤیت
۱۹۴	رؤیت حسی
۱۹۵	رؤیت شهودی
۱۹۶	۱۰-۵. نفی محسوس
۱۹۷	۱۱-۵. نفی شقت و سختی
۱۹۸	۱۲-۵. نفی سؤال
۲۰۰	۱۳-۵. نفی نیاز
۲۰۲	۱۴-۵. نفی بخل
۲۰۳	۱۵-۵. نفی فروش نعمت
۲۰۵	۱۶-۵. نفی منت
۲۰۶	۱۷-۵. نفی از پشیمانی در بخشش
۲۰۷	۱۸-۵. نفی عجله در عقاب
۲۰۹	۱۹-۵. نفی افراط در عقاب

فصل ششم: تحلیل و بررسی صفات فعلی خداوند در صحیفه‌ی سجده‌ها

۲۱۳	۱-۶. ابتدا
۲۱۴	۲-۶. انشا
۲۱۴	۳-۶. ابداع
۲۱۷	۴-۶. خلق

۲۱۸	۶-۴-۱. تفاوت این صفات
۲۱۸	۶-۵. تقدیر
۲۲۰	۶-۶. تصویر
۲۲۱	۶-۷. ربوبیت
۲۲۲	۶-۸. تدبیر
۲۲۴	۶-۹. مُلک
۲۲۶	۶-۱۰. سلطات
۲۲۹	۶-۱۱. ولایت
۲۳۰	۶-۱۱-۱. اقسام ولایت
۲۳۱	۶-۱۱-۲. انحصار ولایت، در خداوند
۲۳۱	۶-۱۲. حکمت
۲۳۳	۶-۱۳. عدالت
۲۳۴	۶-۱۳-۱. عدالت تکوینی
۲۳۴	۶-۱۳-۲. عدالت تشریعی
۲۳۵	۶-۱۳-۳. عدالت در صحیفه‌ی سجادیه
۲۳۷	۶-۱۴. انصاف
۲۳۸	۶-۱۴-۱. تفاوت عدل و انصاف
۲۳۸	۶-۱۵. جلال
۲۴۱	۶-۱۶. فضل
۲۴۱	۶-۱۶-۱. ویژگی‌های فضل الهی در نگاه صحیفه‌ی سجادیه
۲۴۲	۶-۱۶-۱-۱. عظیم
۲۴۲	۶-۱۶-۱-۲. جسیم
۲۴۲	۶-۱۶-۱-۳. کاهش ناپذیری

- ۲۴۲ ۶-۱۶-۱-۴. پایان ناپذیری
- ۲۴۳ ۶-۱۶-۱-۵. شفیع بودن
- ۲۴۴ ۶-۱۶-۲. شرط برخورداری از فضل الهی
- ۲۴۵ ۶-۱۷. هبه
- ۲۴۶ ۶-۱۸. جود
- ۲۴۶ ۶-۱۹. کرم
- ۲۴۸ ۶-۱۹. نفارت جود و کرم
- ۲۴۹ ۶-۲۰. عطا
- ۲۵۰ ۶-۲۰-۱. ویژگی های عطا الهی در نگاه صحیفه ی سجاده
- ۲۵۰ ۶-۲۰-۱-۱. نیکو بودن
- ۲۵۰ ۶-۲۰-۱-۲. بزرگی
- ۲۵۱ ۶-۲۰-۱-۳. ارزشمندی
- ۲۵۱ ۶-۲۰-۱-۴. گوارا بودن
- ۲۵۱ ۶-۲۱. من
- ۲۵۴ ۶-۲۲. حین
- ۲۵۴ ۶-۲۳. رفد
- ۲۵۵ ۶-۲۴. طول
- ۲۵۶ ۶-۲۵. ارشاد
- ۲۵۶ ۶-۲۶. احسان
- ۲۵۸ ۶-۲۶-۱. ویژگی های احسان خداوند در نگاه صحیفه ی سجاده
- ۲۵۸ ۶-۲۶-۱-۱. ابتدایی بودن
- ۲۵۸ ۶-۲۶-۱-۲. فنا ناپذیری
- ۲۵۹ ۶-۲۶-۱-۳. بزرگی

- ۲۵۹ ۶-۲۶-۱-۴. راه‌نمایی
- ۲۵۹ ۶-۲۶-۱-۵. سبب اصلاح
- ۲۵۹ ۶-۲۷. رزق
- ۲۶۱ ۶-۲۷-۱. ویژگی‌های رزق در نگاه صحیفه‌ی سجاده
- ۲۶۱ ۶-۲۷-۱-۱. رزق واسع
- ۲۶۲ ۶-۲۷-۱-۱. رزق طیب
- ۲۶۳ ۶-۲۷-۱-۱. رزق مبارک
- ۲۶۳ ۶-۲۷-۱-۴. رزق آسان
- ۲۶۴ ۶-۲۷-۲. رزق مادی و معنوی
- ۲۶۴ ۶-۲۷-۳. انحصار رازقیّت در خداوند
- ۲۶۵ ۶-۲۸. رأفت
- ۲۶۶ ۶-۲۸-۱. تفاوت رأفت و رحمت
- ۲۶۷ ۶-۲۹. عطوفت
- ۲۶۸ ۶-۳۰. لطف
- ۲۶۹ ۶-۳۱. عافیت
- ۲۷۲ ۶-۳۲. رحمت
- ۲۷۴ ۶-۳۲-۱. تفاوت رحمان و رحیم
- ۲۷۶ ۶-۳۲-۲. ویژگی‌های رحمت الهی در نگاه صحیفه‌ی سجاده
- ۲۷۶ ۶-۳۲-۲-۱. وسعت و فراگیری
- ۲۷۷ ۶-۳۲-۲-۲. فنا ناپذیری
- ۲۷۷ ۶-۳۲-۲-۳. سبقت بر غضب
- ۲۷۷ ۶-۳۲-۳. مورد رحمت واقع شدگان
- ۲۷۹ ۶-۳۳. غضب

- ۲۸۱ ۶-۳۳-۱. گناه سبب غضب خدا
- ۲۸۲ ۶-۳۳-۲. راه رهایی از غضب خدا
- ۲۸۳ ۶-۳۴. توفیق
- ۲۸۴ ۶-۳۵. تسدید
- ۲۸۶ ۶-۳۶. اجابت
- ۲۸۸ ۶-۳۷. قبول
- ۲۸۹ ۶-۳۸. قرب
- ۲۹۰ ۶-۳۹. حلم
- ۲۹۲ ۶-۴۰. آجاره
- ۲۹۳ ۶-۴۱. ستر
- ۲۹۴ ۶-۴۲. توبه
- ۲۹۶ ۶-۴۳. عفو
- ۲۹۷ ۶-۴۳-۱. ویژگی‌های عفو در نگاه صحیفه‌ی سجاده
- ۲۹۷ ۶-۴۳-۱-۱. دشوار نبودن
- ۲۹۸ ۶-۴۳-۱-۲. عظمت
- ۲۹۸ ۶-۴۳-۱-۳. اولویت بر عقاب
- ۲۹۹ ۶-۴۴. غفران
- ۳۰۱ ۶-۴۴-۱. ویژگی‌های غفران در نگاه صحیفه‌ی سجاده
- ۳۰۱ ۶-۴۴-۱-۱. لذت بخش بودن
- ۳۰۱ ۶-۴۴-۱-۲. موجب اعتماد
- ۳۰۲ ۶-۴۴-۱-۳. سبب شفاعت
- ۳۰۲ ۶-۴۵. تجاوز
- ۳۰۴ ۶-۴۵-۱. رابطه‌ی عفو، غفران و تجاوز

۳۰۴	۴۶-۶. رضوان
۳۰۷	۴۶-۶. ۱. وسیله‌ی رضوان الهی
۳۰۸	۴۷-۶. حمد
۳۰۹	۴۷-۶. ۱. اختصاص حمد به خداوند
۳۱۱	۴۸-۶. شکر
۳۱۲	۴۸-۶. ۱. رابطی حمد و شکر
۳۱۵	خاتمه
۳۱۸	پیشنهاها
۳۲۱	فهرست منابع و مآخذ

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه

«الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِحَمْدِهِ وَجَعَلَنَا مِنْ أُمَّةٍ نَدْعُو لِيُخْسِنَهُ مِنَ الشَّاكِرِينَ وَ لِيَجْزِيَنَا عَلَى ذَلِكَ جَزَاءَ الْمُحْسِنِينَ»

حمد خداوند را که حمد خود را به ما آموخت و ما را سلیسته‌ای آن گردانید تا شکر احسان او بگذاریم و پاداش نیکوکاران به ما دهد.

شکر و سپاس بی حد خداوند منان را که توفیق عنایت فرمود تا بخشی از ساعات زندگی را با کلمات سید عابدان و مولای ساجدان تبرک نمایم و افتخار درک قطره‌ای ناچیزی از دریای معارف بلند صحیفه‌ی سجاده‌ی را نصیب ساخت.

هر علمی موضوعی دارد که مسائل آن علم از خصوصیات و ویژگی‌های آن موضوع بحث می‌کند. در جهان هستی شریف‌ترین، غنی‌ترین و کامل‌ترین وجود، وجود خداوند

متعال است. علمی که به شناخت خداوند و اسما و صفات او بپردازد، نیز شریف‌ترین و ارزشمندترین علم است همان‌طور که حضرت علی علیه السلام می‌فرماید:

معرفة الله سبحانه أعلى المعارف.^۱

«شناخت خداوند برترین شناخت‌ها است.»

قدم اول در این علم اثبات وجود پروردگار یگانه‌ی عالم است. لیکن چون هر موجود از جمله انسان به جهت گرایش فطری به کمال مطلق، نسبت به مبدا جهان آگاهی دارد. بخش اعظم و مهم این علم به شناخت خدا و شناخت صفات و اسمای او مربوط می‌شود. کمتر کسی را در جهان می‌توان یافت که در اعماق جان به مبدا جهان عقیده نداشته و برای دستیابی سرچشمه‌ای قائل نباشد، گرچه خود به این آگاهی توجه نداشته یا در تطبیق آن خطا نه‌اند.

ذات یکتای خداوند فراتر از آرسنه که در محدوده‌ی عقل و ذهن آدمیان بگنجد چنان‌چه امام علی علیه السلام می‌فرماید:

لَا يُدْرِكُهُ بَغْدُ الْهَمِّ وَلَا يَنَالُهُ غَوْصُ الْفِطَنِ.^۲

«افکار ژرف‌اندیش ذات او را درک نمی‌کنند و دست غاصان دریای علوم به او نخواهد رسید.»

از این رو برشمردن صفات خداوند و شناخت آن‌ها راهی برای نزدیک شدن به حریم معرفت او است. هرچند بحث درباره‌ی اسما و صفات خداوند نیز از مباحث پیچیده و دشوار است. به بیان شهید مطهری «بخشی از مباحث الهیات بالمعنی الاخص بحث در صفات واجب الوجود است که این بحث مباحث نسبتاً مشکلی دارد. به این معنا که اثبات منتهی شدن عالم به واجب الوجود برای عقل ساده‌تر است از اثبات

^۱ تیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، غررالحکم و دررالکلم، ترجمه: مصطفی درایتی، ص ۱۰۴.

^۲ نهج البلاغه، خطبه ۱.

صفات. ... [اما] آنچه مکتب الهی را از مکتب غیر الهی متمایز می‌کند صفات واجب الوجود است.^۱

در این راه سخت و دشوار تنها هادی و راهنما خود خداوند است. همان‌طور که امام سجاد علیه السلام فرمود:

لَوْ لَا أَنْتَ لَمْ أَدْرِ مَا أَنْتَ.

«اگر تو را هدایت نمی‌کردی نمی‌دانستم تو چه کسی هستی»

خداوند خود با طریق قرآن و فرمایشات امامان معصوم علیهم السلام معرفی نموده است. صحیفه‌ی سجاده که پس از قرآن و نهج البلاغه از بزرگ‌ترین منابع معرفتی شیعه به‌شمار می‌رود، حاوی بسیاری از مآارف دقیق و ظریف در این موضوع است. صحیفه‌ی سجاده به دلیل این‌که بنیان‌های توحید و گفتگوی با خدا نهاده شده است به‌طور طبیعی یاد و نام خدا بیش از هر جای دیگر، در آن نمایان است. امتیاز آشکاری که صحیفه‌ی سجاده بر دعاها و نیایش‌های دیگر دارد این است که علاوه بر محتوای علمی و معرفتی غنی در توجه به ابعاد اسماء و صفات الهی و جلوه‌های مختلف خداوند از غنا و فراگیری ویژه‌ای برخوردار است.

بدیهی است هر یک از محققان و پژوهشگران با اهداف خاصی به این دریای عظیم معرفتی نگریسته‌اند و به صورت کلی و جزئی دعا‌های این کتاب شریف را مورد بررسی قرار داده‌اند اما هنوز بسیاری از گهرهای ناب این کتاب در دسترس پندگانشناسان پنهان است.

با توجه به اهمیت و ارزش بحث اسما و صفات خداوند و نیز غنای صحیفه‌ی سجاده در این زمینه بر آن شدم تا به بررسی و تبیین فلسفی و کلامی صفات خداوند که در صحیفه‌ی سجاده آمده است بپردازم. بدین منظور ابتدا به تحقیق و پژوهش

پیرامون اسما و صفات خداوند و مطالعه کتاب‌هایی که به این مباحث پرداخته‌اند، مبادرت ورزیدم که حاصل آن به صورت مختصر به نگارش درآمد.

سپس به دقت به مطالعه‌ی صحیفه‌ی سجادیه پرداخته و به جمع‌آوری عبارات‌هایی از صحیفه که مربوط به اسما و صفات خداوند بود پرداختم.

پس از دسته‌بندی صفات خداوند در سه بخش صفات ذاتی، صفات سلبی و صفات فعلی هر یک از صفات را از جهت لغوی و اصطلاحی معنا کرده سپس با استفاده از شروح مختلف صحیفه‌ی سجادیه و نیز برخی کتب دیگر تا حد امکان به تحلیل و بررسی عباراتی در صحیفه که صریح یا غیرصریح مشتمل بر این صفات بود پرداختم.

در تبیین معنای اصطلاحی صفات در حد بضاعت مباحث فلسفی و کلامی را مطرح نمود و با تحلیل و بررسی سنی شده خواننده در زمینه‌ی آن موضوع به فهم روشنی دست یابد.

در عبارات صحیفه از ترجمه‌ی ابوالحسن شعرانی استفاده شده است. علت انتخاب این ترجمه اختصار، سادگی و روانی و تطبیق با لغات متن بوده است. در برخی موارد به علت عدم وضوح از ترجمه‌ی محمد مهدی فوادوند استفاده شده که با علامت (ف) در انتهای ترجمه مشخص گردیده است.

گفتنی است تکرار برخی عبارات صحیفه به علت چند معنی دادن کلام امام علیه السلام یا به علت وجود دو یا چند صفت در آن می‌باشد که با توجه به موضوع مورد نظر تکرار شده‌اند. ویژگی دیگری که می‌توان برای این پژوهش برشمرد، تعدد صفات سلبی و صفات فعلی است که مورد شرح و تبیین قرار گرفته است. علاوه بر این متن آن از بیانی ساده و روان برخوردار است.

مطالب این نوشتار در شش فصل تنظیم شده است:

فصل اول: کلیات، که به بحث پیرامون اهمیت صحیفه‌ی سجادیه و ویژگی‌های آن و اهمیت بحث اسما و صفات پرداخته است.

فصل دوم: اسمای الهی، که به مباحث کلی درباره‌ی اسم و تقسیمات آن می‌پردازد.
فصل سوم: صفات الهی، که به مباحث کلی درباره‌ی صفات الهی و تقسیمات آن پرداخته‌است.

فصل چهارم: تحلیل و بررسی صفات ذاتی در صحیفه‌ی سجاده، این فصل صفات ذاتی خداوند را از منظر صحیفه‌ی سجاده تحلیل و بررسی می‌کند. لازم به توضیح است از آنجا که اسم "الله" جامع همه‌ی صفات کمالی است، در ابتدای این فصل شرح داده شده است. همچنین شرح و تبیین برخی صفات که برخوردار از معانی مختلف بوده و با تحلیل‌های مختلف معنایی می‌توانند در زمره‌ی صفات ذاتی، سلبی یا فعلی قرارگیرند در این فصل جای گرفته است.

فصل پنجم: تحلیل و بررسی صفات سلبی در صحیفه‌ی سجاده، این فصل به تحلیل و بررسی همه‌ی آنچه در صحیفه‌ی سجاده از خداوند سلب شده‌است، پرداخته است.

فصل ششم: تحلیل و بررسی صفات فعلی در صحیفه‌ی سجاده، این فصل به تحلیل و بررسی بیش از چهل صفت فعلی خداوند که در صحیفه‌ی سجاده آمده است می‌پردازد.

در پایان بر خود لازم می‌دانم از راهنمایی‌های ارزشمند استاد ارجمند، جناب آقای دکتر مرتضی حسینی شاهرودی و حجه‌الاسلام جناب آقای فاضل صابری و سایر عزیزانی که در تألیف این اثر نقش موثری داشته‌اند، کمال تشکر و سپاس را داشته باشم.